

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв
Кафедра хореографічного мистецтва**

**ТЕМА УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ
МИСТЕЦТВІ**

**Кваліфікаційна робота (проект)
Пояснювальна записка**

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: студент 4 курсу
13-431 групи
Спеціальність 024 Хореографія
Освітньо-професійної (наукової)
програми Хореографія
Єфіменко Олександр Олексійович

Керівник: доцентка, кандидатка
педагогічних наук Терешенко Н.В.

Рецензент: викладач фахових
дисциплін циклової комісії:
Хореографія КЗ «Херсонський
фаховий коледж культури і
мистецтв» Шакула Д.Ю.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-АНАЛІТИЧНА ОСНОВА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ	6
1.1. Історико-мистецьке обґрунтування хореографічної композиції.....	6
1.2. Ідейно-тематична основа твору.....	9
РОЗДІЛ 2. ЛІТЕРАТУРНО-ГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ	13
2.1. Композиційно-архітектонічна побудова твору.....	13
2.2. Графічна таблиця твору та опис хореографічного тексту	14
2.3.Сценографія.....	17
ВИСНОВКИ	19
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	21
ДОДАТКИ	23

ВСТУП

Актуальність проблеми. «Козацтво – явище вельми складне, але вкрай цікаве. Його оригінальність, гучне призначення в історії Східної Європи здавна звертало на себе увагу. Але недослідженого все ж в ньому дуже багато», - так писав про козацтво відомий український історик, суспільний та політичний діяч Михайло Сергійович Грушевський. Ґрунтовно вплинувши на становлення України, як вільної держави, войовниче козацтво, боролось проти загарбників (татар), вело національну визвольну боротьбу за свободу, вільну Україну, народ, територію. Той глибокий слід, який лишило по собі козацтво в пам'яті та свідомості українців, значно вплинуло на зміну менталітету українського народу, знайшло свій відбиток в народній творчості та мистецтві та посприяло відновленню державності, мови, літератури, музики образотворчого та хореографічного мистецтва.

Здавна, козацькі танці, які є невід'ємною частиною українських народних танців, привертали увагу композиторів і хореографів. Базуючись на засобах виразності народного танцю, вітчизняні хореографи створюють оригінальні постановки, які вражають своєю самобутністю, яскравістю та неповторністю. Це має велике значення для розвитку естетичного смаку молоді, виховання у молодого покоління високих патріотичних почуттів, пов'язаних з любов'ю до рідного краю, гордістю за свою націю.

Козацтво привертало увагу багатьох дослідників різних наукових галузей, оскільки є складним, культурним і багатофункціональним об'єктом для вивчення. Завдяки праці О. Дей, А. Іваницький, С. Килимник, Т. Книш, М. Кречко, М. Кричivecь, В. Купленник, Г. Лозко та ін. значно збільшився інтерес до національного фольклору, етнографії, музики, історії. Вивченням автентичного козацького танцю займались В. Авраменко, К. Василенко, В. Верховинець, Р. Герасимчук,

А. Гуменюк, О. Кольберг, М. Сумцов, О. Степовий, Ю. Станішевський, В. Шкоріненко, В. Шухевич та інші. Значно розширили знання про регіональні різновиди української народної хореографії І. Антипова, К. Василенко, П. Вірський, А. Гуменюк, В. Шкоріненко, К. Балог, М. Вантух, В. Герасимчук, С. Голдрич, В. Петрик, Ю. Гурєєв, В. Глущенко, Д. Ластівка, Д. Демків, В. Шмаренков, Р. Малиновський, В. Кирилюк, О. Пархоменко та ін.

Етичні та естетичні сторони української хореографії розглядали С. Забрєдовський, Є. Приступа, В. Пилат, О. Таранцева, А. Тараканова, Т. Чурпіта та ін.

Активізація народно-сценічної хореографії, що базується на здобутках майстрів українського танцю, як жанру сценічного мистецтва, є дуже актуальним в наш час. Її розвиток дозволить не стухнути цікавості до автентичного народного мистецтва України, підкреслити яскравість, неповторність та красу українського хореографічного мистецтва. Ці аспекти зумовили доцільність вибору теми кваліфікаційного проєкту: «Тема українського козацтва в хореографічному мистецтві».

Мета. Дослідження козацької тематики в хореографічному мистецтві. Створення хореографічної композиції, яка відповідатиме обраній темі.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- підібрати теоретичний матеріал та проаналізувати його;
- обґрунтувати засади хореографічної композиції з історичної та мистецької точки зору;
- зробити ідейно-тематичний аналіз хореографічної композиції;
- проаналізувати музичний матеріал;
- визначити та описати частини твору відповідно до його композиційно-архітектонічної побудови;

- описати хореографічний текст та занести малюнки танцю в графічну таблицю твору;
- використовуючи декораційне мистецтво, розробити оригінальну сценографію.

Об'єкт дослідження. Козацтво в історичному та культурному ракурсі.

Предмет дослідження. Українське козацтво в хореографічному мистецтві.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-АНАЛІТИЧНА ОСНОВА ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

1.1. Історико-мистецьке обґрунтування хореографічної композиції.

Українське козацтво по праву вважається найяскравішим явищем української історії. Козацтво ще називають явищем Дикого Поля, оскільки виникло воно на перетині слов'янського та тюркського світів, ввібрало риси обох цивілізацій і змогло існувати як вільна спільнота за умови наявності відкритого простору безкраїх українських степів – Дикого Поля. Слово «козак» походить з тюркської мови і існує для позначення вільної, незалежної людини, вигнанця, скитальця, вправного воїна, шукача пригод. У новому тлумачному словнику сучасної української мови надається таке пояснення «козацтва»: «...суспільний стан, який сформувався із представників різних суспільних станів: селян, міщан, шляхтичів, бояр. Основна мета козацтва – боротьба проти татаро-турецьких і польських загарбників...» [5].

Існує декілька теорій походження козацтва. Теорія «етнічних витоків» наголошує, що козаки були нащадками інших народів (хозар, черкесів, татар). Іншої думки дотримуються представники «утікацької» теорії, які трактують появу козацтва як переселення людей в Придністров'я в пошуках кращого життя, продуктів харчування та свійських тварин. «Захисна» та «соціальна» теорії представляють походження козацтва, як логічну відповідь на пригнічення та загрозу з боку Речі Посполитої. Тікаючи від політичної, економічної та релігійної навали польських загарбників, український народ переселявся на вільні запорізькі землі.

Загалом козацькі угруповання утворювались з місцевого населення та існували для захисту південних земель від навали османського війська. На думку І. Крип'якевича, князь Дмитро Вишневецький став ініціатором об'єднання запорізького козацтва у військо. Крім захисної функції, військо вело активні наступні дії з метою заселення на дніпровських островах.

Ріст чисельності козаків, потреба в самоорганізації для захисту українських земель стали передумовами виникнення Запорізької Січі [20].

Стати членом козацького угруповання міг православний чоловік, вільний та неодружений. Він мав розмовляти козацькою (українською мовою) та пройти обов'язкове навчання. Новоприбулих називали: «молодики», «новачки», «джури».

Козацтво Запорізької Січі мало за мету поширення свого політичного впливу на всі українські землі, завдяки йому, український народ вижив, духовно збагатився, розвинувся як великий слов'янський народ, найчисельніший у Європі. За козацької доби значно розвинулась національна культура, наука і освіта. Всі ці події знайшли своє відображення в народній творчості та мистецтві.

Українська народна хореографія розвивалась та збагачувалась на творчості запорізьких козаків, які мовою танку, розповідали про своє вільне, але таке нелегке ратне життя. Козаки приходили на Січ з різних регіонів та привносили в козацьку танцювальну культуру свої індивідуальні автентичні риси, так формувався козацький танець завдяки міміці, пластики, віддзеркалюючи характерні риси тих людей, які його створювали. У виконанні козацьких танців просліджується логіка поступовості, починаючись повільно з простих кроків і рухів, вони набирали розвитку і закінчувались надзвичайними стрибками та приголомшливими фігурами. Як ускладнювалась техніка танцю, так міг змінюватись і його характер – від мужнього і героїчного до запального

та радісного з елементами жарту й гротеску. Про такі особливості танцювальної культури козацької доби говорив Колосок О.П. [1 с.15].

Танок для козаків був не лише засобом розваги, мистецьке змагання на зразок військового двобою ставало певним навчанням юнаків військовому мистецтву, тренуванням м'язів, розвитком спритності, витривалості, вправності та кмітливості, нерідко це відбувалось з використанням різноманітної військової зброї. Так молодь вчилась, а старші вдосконалювали свої навички [2].

Одним з проявів народної творчості є український танець, який став безцінним скарбом для корифеїв народної хореографії. Видатні хореографи В. Авраменко, К. Василенко, В. Верховинець, П. Вірський зробили неоціненний внесок в наповнення нашого культурного простору різнобарвним, вічним жанром народної хореографії. Національна самобутність нашого народу, своєрідний колорит яскраво розкривається в танцювальному мистецтві завдяки неповторності побутових елементів, які доповнюються віртуозною технікою виконання.

Яскравим прикладом танку на козацьку тематику є постановка П. Вірського «Запорожці». Ця робота вражає своє масовістю, на сцені 32 козаки зі списами в руках, вони невідривно дивляться на свого ватажка, молодого осавула, який демонструє майстерність володіння зброєю. Козаки повторюють прийоми, один, другий, третій, і все чітко фіксується. Перешикувавшись у коло, піднявши спису в бойовій готовності, козаки потроху переміщуються, просуваючись по колу. За ледь помітним сигналом списи підіймаються знизу вгору, і спрямовуються у цент кола. Розпочинається бій з ворогом. Переміщуючись у фронтальну лінію, козаки на чолі з осавулом йдуть у стрімку атаку, підспівуючи: «Тулумбаси, швидше грайте, за козаком поспішайте». Основною лінією сюжету постановки балетмейстер провів – вірність військовому обов'язку, підкреслюючи це динамічним розвитком військових ігор, майстерним володінням різними видами зброї. Номер закінчується

фронтальною картиною битви на шаблях, супроводжуючи її темою пісні «Засвистали козаченьки».

Та не лише козацька тематика є провідною в народному танцювальному мистецтві України, багатство тем і сюжетів, щирість, життєрадісність, запал, гумор надали українській хореографії широкої популярності не лише на батьківщині, але і далеко за її межами.

Створюючи власну хореографічну композицію, ми скористалися народною приказкою, що козакові і сам чорт нестрашний, це зумовило жартівливий настрій твору.

1.2.Ідейно-тематична основа

Тема. Виховання неслухняних чортенят козацькою наукою.

Ідея. Навіть з бісових дітей можна виховати чемних та слухняних.

Надзавдання. Козацька наука – всім наукам наука. Навчання, наполеглива праця самому бісу стануть у пригоді.

Наскрізна дія – Образ молодого козака, що своєю наукою приборкує бісові створіння.

Конфлікт. Проблеми добра і зла, дітей та дорослих, недоліків виховання.

Видова спрямованість (вид хореографії). Народний танець.

Танцювальна форма. Хореографічна композиція.

Танцювальний жанр. Жартівливий танок.

Лібрето. «Кицька з дому – миші танцюють» - тільки но чорт покинув домівку, як маленькі неслухняні чортенята починають бешкетувати. Зустрівши молодого козака Семена, вони роблять йому капості, всіляко заважають.

Та в правила козаків на входить здаватися. Семен намагається приборкати неслухів. Але це задачка не з легких, маленькі капосники не тільки заважають Семену, а й сваряться між собою, зачіпляють та

глузують з найменшого поміж них. Маленький бісик плаче і через це зацеміло Семенове серце, бо, хоч і чортова, а все ж дитина. Козак наганяє та сварить кривдників, а зарюмсаний малечі показує мішечок з цукерками. І в мить цікавість чортенят переключається на бажані цукерки, стрибаючи один поперед одного, вони випрошують ласощі. Семен пригощає цих жевжиків, але вимагає в замін їхньої слухняності.

Погодившись на пропозицію Семена, чортенята заспокоюються і сідають один біля одного, і тільки зараз молодий козак зміг розгледіти, які ж вони брудні та нечесані. Він починає приводити бісових дітлахів до ладу, розповідаючи при цьому цікаві історії про Запорізьку Січ. Вражене маленьке бісеня, просить і його навчити бойовому мистецтву, інші також благають Семена: «Навчіть, дядьку і мене».

Хто ж встоїть перед дитячими благаннями, перед зацікавленими поглядами? Семен радо погоджується навчити бісенят козацькій науці. І ось чортенята вже маленькі джури, вони навчаються бойовим прийомам, повторюючи все за Семеном. Поступово бойові змагання переходять в традиційний «Гопак», який танцюють всі разом, демонструючи свої вміння, спритність, витривалість та неабияку харизму.

Втомлені, але щасливі бісики обіймають свого вчителя, щиро йому дякують та просять ще розповісти цікавих історій. Розсівшись навколо Семена, вони не зводять з нього сяючих оченят, насторожують свої вушка, щоб не пропустити жодного слова. Вони вже більше не бешкетники, а справжні маленькі козачки.

Для того, що постановка була вдалою, недостатньо придумати сюжет, розробити рухи і комбінації та навчити їх виконавців, важливу роль відіграє гра танцівників, передача емоційного забарвлення. Для того, щоб виконавець міг усвідомити свій образ, розчинитися в ньому, автор композиції надає детальну художню **характеристику хореографічних образів.**

Козак Семен - молодий хлопець, який вже, не дивлячись на свої молоді літа, став справжнім козаком. Ховаючи свою міць під маскою простодушця та ліні, він насправді є сильним та мужнім воїном, його енергія має широкі розміри стихійної сили, що не знає впину і меж. Його козацьке життя не легке, доводиться боротися не тільки силою, а й хитрістю, бути і воїном і дипломатом. Невпевненість в завтрашньому дні, постійна небезпека, привчили молодика байдуже дивитись в очі смерті, але не бути байдужим до чужої долі. Так сльози маленького бісеняти вразили його до глибини душі. Зазначаючи риси характеру Семена, слід відзначити, що він завзятий, рішучий, сильний, дужий, відважний, чутливий до чужої біди, хитрий та винахідливий.

Чортенята – хоч і є представниками нечистої сили, злими духами, але вони все ще діти, і піддаються впливу мудрої людини. Їм характерні риси, які властиві і людям, вони дуже хитрі і розумні пустуни, винахідливі, підступні. Вони мають певний шарм і не викликають страху чи відрази. Їх вузькі мордочки, які постійно крутяться та все винюхують, не більше ніж у сажотруса, закінчуються кругленьким п'ятачком, на голові стирчать маленькі різьки, а ззаду висить хвіст.

Аналіз музичного супроводу. Музична та хореографічна драматургія тісно пов'язані між собою художніми законами буття та поезії, об'єднавшись, вони мають розкритись у постановці. В сучасній народно-сценічній роботі музика є однією із найважливіших формотворчих ланок. Музичний матеріал та хореографічний текст мають відповідати одне одному, тільки так можна отримати високохудожній оригінальний твір мистецтва. Музика повинна бути не простою акомпанементом та ритмом танцю, вона зобов'язана передавати його настрій, емоції, динаміку в її розвитку. Ось чому важливо, обравши музичний супровід, детально його проаналізувати.

Музичним супроводом до нашої хореографічної композиції стало компеляційне поєднання частин двох мелодій – «Гони вітер» та

«Галицька полька» О.Должикова у виконанні Національного оркестру народних інструментів України. Оркестр було створено у 1969 році, а перший концерт відбувся на сцені Національної опери України 12 квітня 1970 року. Основуючись на народній інструментальній музиці всіх регіонів України, в концертах часто звучать оригінальні ансамблі: сопілкарів, троїстих музик, бандуристів, дрімбарів, виконавців на зозульках. Близько 40 рідкісних народних інструментів налічується в оркестрі, серед них є бандури, цимбали, кобзи, скрипки, басоля, ліра, тилинка, зозульки, свиріль, козобас, сурма, козацька труба, бугай, флюяра, полтавський ріжок, дуда, дрімба, рубель і качалка, бубон береста та інші. Такий набір автентичних інструментів робить оркестр неповторним і унікальним у світі [22].

Музичний супровід представлено у двочастинній формі

I частина.

Лад. Мажорний

Форма. Проста.

Розмір. 2/4

Темп. Жвавий.

II частина.

Лад. Мажорний

Форма. Проста.

Розмір. 4/4

Темп. Швидкий.

Загальна кількість тактів. 102 такти.

Хронометраж (тривалість постановки). 4,12 хвилин.

РОЗДІЛ 2. ЛІТЕРАТУРНО-ГРАФІЧНИЙ АНАЛІЗ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ КОМПОЗИЦІЇ

2.1. Композиційно-архітектонічна побудова твору


Назва частини	Зміст
Експозиція	Чорт покидає домівку, відправляючись пакостити людям, а маленькі чортенята, що залишились без нагляду, починають бешкетувати.
Зав'язка	Помітивши молодого козака Семен, чортенята всіляко йому заважають та пакостять.
Розвиток дії	Семен намагається заспокоїти розбишак, які заважають не тільки йому, а ще сваряться між собою, пригнічуючи найменшого. Привабивши увагу чортенят цукерками, Семен укладає з ними угоду – він вчить їх козацькій справі, а вони стають слухняними і чемними.
Кульмінація	Разом з Семеном, бісові діти вчаться козацькому ремеслу. Стають мужніми, сміливими, справними та пруткими.
Розв'язка	Втомлена малеча дякує вчителю, оточивши його навкруги, дітлахи чекають нових неймовірних історій з життя козаків та про Запорізьку Січ.

2.2. Графічна таблиця твору та опис хореографічного тексту

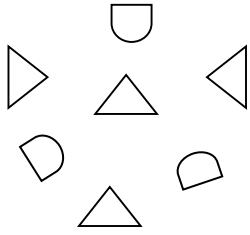
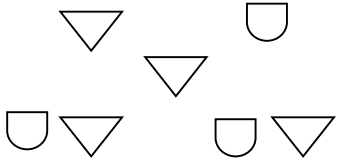
Графічна фіксація постановки оформлюється у вигляді таблиці, з використанням загальноприйнятих умовних позначок та скорочень.

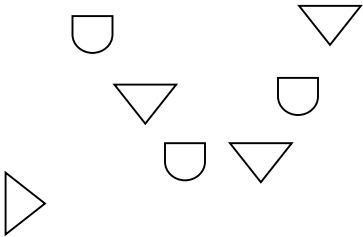
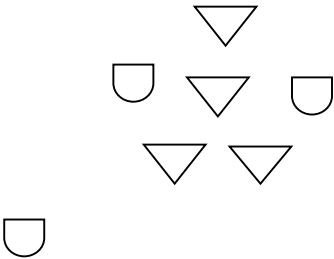
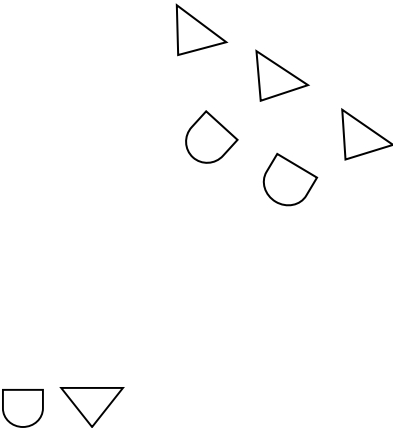
Спина дівчини -D- обличчя дівчини

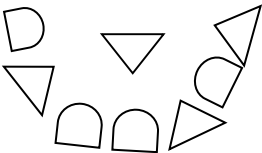
Спина хлопця  обличчя хлопця

Напрямок руху 

Рух по колу 

Архітектоніка	Малюнок танцю	Кількість тактів	Хореографічний текст
		1-8 т.	Три хлопця і три дівчини виконують комбінації рухаючись по колу навколо соліста. Соліст на місці виконує комбінації.
		9-12 т.	Міняють малюнок, виконують комбінації.

Розвиток дії		13-21 т.	Соліст відходить до лівого краю авансцени. Хлопці та дівчата виконують комбінації.
		21-27	З групи хлопців і дівчат виділяється дівчина, переміщується в лівий кут авансцени. Соліст об'єднується з групою хлопців і дівчат, виконують комбінації
		28-40	Соліст приєднується до дівчини на авансцені, група змінює малюнок, виконує комбінацію. Соліст та дівчина рухаються по півколу (починаючи рух з лівого краю авансцени, в глиб сцени і до правого краю авансцени), група рухається за ними, виконує комбінацію.

Розвиток дії		41-42	Соліст контактує з кожним з групи, виконують комбінації. Члени групи займають певні місця, утворюючи півколо навколо соліста.
		43-60	Соліст виконує комбінації, залучаючи по черзі членів групи
		61-91	Змінюють малюнок, виконують комбінації.
		92-102	Група утворює коло, в середині соліст. Виконують комбінації.

Розвиток дії

Кульмінація

Розв'язка

2.3. Сценографія

Сценографія. Однією з складових успіху хореографічної постановки є сценографія – оформлення сцени засобами образотворчого мистецтва, архітектури, світловими та проєкційними приладами. До сценографії також відноситься грим та костюми.

Дія нашої хореографічної композиції відбувається на українському подвір'ї. Бічні куліси, задник та завіса оформлені в базових кольорах. В глибині сцени розташовано тинок з глечиками, квітами мальв та соняшників. Також стоїть лавка, вкрита рядном. Центр сцени та авансцена лишаються без декорацій, це надає можливість танцівникам вільно рухатись сценічним простором.

Світлова партитура хореографічної композиції – проста. Дійство супроводжується яскравим розсіяним світлом максимально наближеним до природного. Для верхнього світла використовується прожектор обладнаний шліфованими лінзами. Прожектори низьковольтного типу з параболічними рефлекторами виділяють елементи декорації та акторів. Не слід забувати про основні принципи створення світлової партитури. По-перше – світло не існує само по собі, тільки в єдності з музичним супроводом і грою акторів воно здатне створити емоційний фон; по-друге – основне сценічне дійство висвічується переднім світлом фронтального типу (верхнє, діагональнє, нижнє), воно максимально наближене до природного; по-третє – щоб уникнути засліплення глядачів, сценічні прожектори ніколи не повинні світити в глядацьку залу.

Ескізи костюмів. Сценічний костюм відрізняється від історичного тим, що він має призначення бути використаним сама на сцені, тож для нього використовується легша тканина, специфічне оздоблення, аксесуари зі спеціальних матеріалів. В костюмах для танців всі деталі розраховані на особливості виконання рухів. Але найважливішим є те, що

яким би не був сценічний задум, головне зберегти регіональні особливості.

Костюм козака Семена складається з білої вишитої сорочки вільного крою. Червоні шаровари з кольоровим широким поясом. Взуття – червоні шкіряні танцювальні чоботи для народного танцю. Зачіска вільна.

Костюми чортенят. Хлоп'ячі – темні футболки з коротким рукавом, міхові жилетки, чорні обтягуючі штани з біфлексу. На голові шапочки з ріжками. Взуття – чорні балетки. Дівочі костюми складаються з темних футболок з довгим рукавом, міхових жилеток, червоних широких спідничок, колгот чорного кольору. На голові обідок з ріжками. Взуття – чорні балетки.

З реквізиту використовується мішечок з бутафорськими цукерками.

ВИСНОВКИ

Обравши тему кваліфікаційного проєкту, підбравши та проаналізувавши теоретичний матеріал ми дійшли наступних висновків. В наш час цікавість до народної хореографії дещо втратилась, тому існує необхідність в активізації народно-сценічної хореографії. Базуючись на здобутках майстрів українського танцю (В. Авраменка, К. Василенка, В. Верховинця, П. Вірського), як жанру сценічного мистецтва, народно-сценічний танець вражає своїм колоритом, автентичністю та неповторністю. Яскравою частиною нашої історії є доба козацтва, яка значним чином вплинула на розвиток держави, її науки та культури. Спираючись на козацькі танці, які брали свій початок з народного танцю, вітчизняні хореографи створюють яскраві постановки. Що значно впливає на розвиток естетичного смаку молоді, виховує у молодого покоління високі патріотичні почуттів, пов'язані з любов до рідного краю, гордістю за свою націю.

Отже, метою роботи стало дослідження козацької тематики в хореографічному мистецтві, та створення хореографічної композиції, яка відповідатиме обраній темі.

Після дослідження теоретичного матеріалу, ми перейшли до творчої частини проєкту. Придумали сюжет, що розповідає про маленьких чортенят, які засвоювали Семенову козацьку науку. Склали лібрето. Зробили ідейно-тематичний аналіз твору. Визначили, що в ідею покладена думка, що навіть з бісових дітей можна виховати чемних та слухняних.

Обравши виконавців, ми донесли до них тему та ідею твору, його головне завдання, надали характеристику дійовим особам.

На етапі добору музичного матеріалу, ми прослухали багато записів, відібрали найбільш вдалі, поєднали два уривки в цілісний

музичний супровід. Зробили його аналіз, визначивши форму, музичний розмір, темп, прорахували кількість тактів.

Далі, спираючись на композиційну основу музики, ми поділили хореографічний твір на частини і визначили експозицію, зав'язку, розвиток дії, кульмінацію та розв'язку.

Малюнки та комбінації танцю було занесено в графічну таблицю, для позначення танцюристів, напрямку їх руху було використано загально прийняті позначки.

Для успішності хореографічної композиції нами була розроблена сценографія: створені декорації, розписана світлова партитура, пошиті костюми.

Представивши нашу хореографічну композицію на розсуд кваліфікаційної комісії, ми завершили виконання поставлених завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апанович О. Розповіді про запорозьких козаків. К., 1991. 109 с.
2. Бойко О. С. Проблема образу в українському народно-сценічному танці. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Випуск 11: Зб. наук. праць: У 2 частинах. Частина II.-К.: Міленіум, 2003. С. 3–9.
3. Боримська Г. В. Самоцвіти українського танцю. К.: Мистецтво, 1974. 112 с.
4. Василенко К. Ю. Лексика українського народно-сценічного танцю: автореферат. Київський державний університет культури і мистецтв. К, 1998. 46 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.
6. Голдрич О. Хореографія : посібник з основ хореографічного мистецтва та композиції танцю. Львів: Край, 2003.
7. Голобуцький В.О. Запорозьке козацтво. К., 1994. 305 с.
8. Зайцев Є.В., Колесниченко Ю.В. Основи народно-сценічного танцю. Навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2007.
9. Запорожці. До історії козацької культури. К., 1993. 87 с.
10. Коптель А. В. Ретроспективний аналіз танців козацької доби. Мистецька освіта України у сучасних вимірах. Ніжин, НДУ ім. М. Гоголя, 2018. С. 82–85.
11. Коптель А. В. Еволюція розвитку танців запорізьких козаків. Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства. Одеса, ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2018. С. 42–44.
12. Коптель А. В. Козацький танець у загальному мистецькому вимірі. Теорія і методика мистецької освіти. Ніжин, НДУ ім. М. Гоголя, 2019. Вип. 3. С. 191–196.

13. Колесниченко Ю.В. Інструменти хореографа. Терминологія хореографії. К., Кафедра, 2012.
14. Кривохижа А. Гармонія танцю. Методичний посібник з викладання курсу «Мистецтво балетмейстера» для хореографічних відділень пед. університетів. Кіровоград, 2003.
15. Кудрик Б. Українська народна пісня і всесвітня музика. Львів, 1997. 56 с.
16. Лісовська Н.Ю. Теорія та методика народно-сценічного танцю. Методичний посібник. Одеса, 2021.
17. Медушевский В. В. Музыкальное произведение и его культурногенетическая основа. Музыкальное произведение: сущность, аспекты анализа. Киев, Музична Україна, 1988. С. 5 – 18.
18. Нариси до історії українського народного танцю. В. І. Купленник. К., 1997.
19. Наулко В.І. Культура і побут населення України: Навч. пос. К., Либідь, 1991. – 232
20. Телегін Д.Я. Січі запорозьких козаків Низового Дніпра. К., 1991. 78 с.
21. Терешенко Н.В. Історія та методика бального танцю: навч.-метод. посібн. для студентів напрямку підготовки (спеціальності) «Хореографія» вищих навчальних закладів. Херсон: МПП «Издательство «ІТ», 2015. 220с.
22. Українські народні танці. / Уклад. А. Гуменюк.— К.: Вид-во Академії наук УРСР, 1962.
23. Вільна енциклопедія Вікіпедія. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki>

ДОДАТКИ

Додаток А Комбінація 1

Танцювальні кроки

Простий танцювальний крок (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На «раз» — крок вперед правою ногою; на «два» — крок вперед лівою ногою.

Ставати слід на всю ступню, починаючи крок з носка. Руки можуть бути в різних положеннях.

Боковий крок (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг. Плечі трохи відведені назад. На «раз» — крок правою ногою праворуч. Поставити її на всю ступню, коліно випрямити, корпус і голову трохи нахилити праворуч; на «два» приставити ліву ногу до правої у шосту позицію, ставши на всю ступню. Коліна обох ніг трохи зігнути, корпус і голову ледь нахилити ліворуч. Потім починається все спочатку.

Руки — див. положення 3, 6, 7 та ін.

Перемінний крок (спільний для жінок і чоловіків).

Часто цей крок виконують, човгаючи ступнями ніг по підлозі. Тоді його називають «човгунець».

Вихідне положення — третя позиція ніг.

На «раз» — крок правою ногою вперед; на «і» — невеликий крок лівою ногою вперед;

на «два» — невеликий крок правою ногою вперед; на «і» — пауза.

Той самий рух виконується з лівої ноги.

Руки — див. положення 1, 9 та ін.

Танцювальний хід (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На «раз» — крок правою ногою вперед на каблук; на «і» стати правою ногою на всю ступню; на «два» — крок лівою ногою вперед на каблук; на «і» стати лівою ногою на всю ступню.

Далі все спочатку.

Крок з стрибком і перехрещуванням ніг ззаду (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На «раз» — крок правою ногою праворуч, ліву відірвати від підлоги; на «два» — крок лівою ногою праворуч, перехрещуючи праву ногу ззаду. На «раз» другого такту — крок правою ногою праворуч, ліву відірвати від підлоги;

на два» підстрибнути на правій нозі, а ліву, зігнуту в коліні, перевести з вільним підйомом праворуч, перехрещуючи праву ногу спереду.

Далі рух починається з лівої ноги.

Крок з підстрибуванням на обох ногах (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На «раз-два» першого такту — два простих кроки вперед.

На «раз» другого такту — крок правою ногою вперед; на «два» — невеликий стрибок на обох ногах.

Крок з поворотом і притупом (чоловічий).

Вихідне положення — перша позиція ніг.

На «раз» першого такту — крок правою ногою вперед праворуч. Ліву витягнуту ногу перевести на півпальці, не відокремлюючи від підлоги.

Вагу корпусу перенести на праву ногу;

Крок з притупом (чоловічий).

Вихідне положення — третя позиція ніг. Руки на талії. Голова повернута до лівого плеча.

На затакт «і» трохи присісти на правій нозі. Ліву ногу, ледь зігнуту в коліні, підняти вперед;

на «раз» — невеликий крок лівою ногою вперед, легенько притупнути нею. Праву ногу перевести назад на півпальці, випрямивши коліно. Вага корпусу — на лівій нозі;

на «і» поставити праву ногу до лівої ззаду по третій позиції і ледь присісти на правій. Ліву ногу легенько підняти вперед, зігнувши в коліні. Далі рух повторюється в тій же послідовності.

Крок з ударом каблуком (спільний для жінок і чоловіків). Вихідне положення — шоста позиція ніг. Руки на талії.

На «раз» — ковзний удар об підлогу каблуком правої ноги, відразу ж простягнути її;

на «і» поставити праву ногу з ударом всією стопою об підлогу на відстані невеликого кроку. Вагу тіла перенести на праву ногу. Ліва нога переходить на носок;

на «два-і» — те, що й на «раз-і», але рух починають з іншої ноги. Боковий крок з притупом (спільний для жінок і чоловіків). Вихідне положення — перша позиція ніг.

На «раз» — крок правою ногою вперед у сторону;

на «і» ліву ногу з ударом об підлогу приставити до правої.

Рух виконується з обох ніг.

Крок з приставлянням ноги (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На «раз» — крок правою ногою вперед; на «і» приставити ліву ногу до правої.

Далі все повторюється, але з іншої ноги.

Галоп (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На затакт «і» легко присісти на обох ногах;

на «раз» — «ковзний крок» правою ногою праворуч на всю ступню; на «і» — невеликий стрибок на правій нозі, ліву ногу підтягнути на пів —

пальцях до правої ноги, в шосту позицію, обидві ноги на півпальцях; на «два-і» виконується все те, що й на «раз-і».

Варіант аркану (чоловічий).

Вихідне положення — третя або шоста позиція ніг. Весь рух виконується на трохи зігнутих колінах.

На «раз» першого такту, ледь присівши на обох ногах, зробити крок правою ногою праворуч і поставити її на всю ступню;

на «два» — легенький підскік на правій нозі, ліву ногу одночасно винести попереду правої ноги праворуч; коліно при цьому трохи зігнуто, підйом вільний.

На «раз» другого такту — крок лівою ногою ліворуч;

на «два» — легенький підскік на лівій нозі.

Права нога одночасно виноситься ліворуч попереду лівої; коліно трохи зігнуто, підйом вільний.

На «раз» третього такту — крок правою ногою праворуч, поставити її на всю ступню;

на «два» ліву ногу поставити на носок ззаду правої в четверту позицію.

На «раз-два» четвертого такту — те, що й на «раз-два» третього такту.

Під час виконання корпус на першій і другий такти тримати рівно, на третій і четвертий трохи нахилити вперед. Голову на «раз-два» першого такту повернути праворуч, на «раз-два» другого такту — ліворуч; на третій і четвертий такти тримати прямо.

Крок «стрибунець» (жіночий).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На затакт «і», злегка присівши на лівій нозі й піднімаючи невисоко вперед праву ногу, вільну в коліні, зробити стрімкий крок правою ногою вперед. на «раз» опуститися на всю ступню правої ноги, коліно трохи зігнути, носок витягнути вперед у напрямку руху. Ліву ногу, вільну в коліні, підняти невисоко вперед;

на «і» — невеликий стрімкий крок лівою ногою вперед на низьких пів — пальцях;

на «два» — невеликий стрімкий крок правою ногою вперед на низьких півпальцях. Ліва нога швидко, ніби ривком, піднімається невисоко вперед, коліна вільні, підйом витягнутий, носок — вперед у напрямку руху;

на «і» — широкий стрімкий крок лівою ногою, як на затакт «і».

Рух виконується так само, починаючи з іншої ноги.

Руки — див. положення 3 та ін.

Простий біг (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — третя або шоста позиція ніг.

На «раз» — стрибок вперед на півпальці правої ноги, одночасно ліву ногу відірвати від підлоги, трохи зігнувши її в коліні;

на «і» — стрибок вперед на півпальцях лівої ноги, одночасно праву ногу відірвати від підлоги, зігнувши її в коліні, і т. д.

Руки — див. положення 1, 3 та ін.

Бігунець (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На затакт «і», злегка присівши на лівій нозі і піднімаючи невисоко вперед праву, вільну в коліні, зробити широкий стрімкий крок правою ногою вперед, ніби пролітаючи в довжину.

На «раз» опуститись на всю ступню правої ноги; коліно трохи зігнути, носок витягнути вперед у напрямку руху. Ліву ногу, вільну в коліні, відірвати від підлоги;

на «і» — невеликий стрімкий крок лівою ногою вперед на низьких півпальцях;

на «два» — невеликий стрімкий крок правою ногою вперед на низьких півпальцях;

на «і» — широкий стрімкий крок лівою ногою, як на затакт «і».

Так само рух виконується, починаючи з другої ноги.

Руки — див. положення 3 та ін.

Біг з підскоком (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На «раз» першого такту — крок правою ногою вперед;

на «і» ковзнути вперед з невеликим підскоком на правій нозі. Одночасно ліву ногу відірвати від підлоги і, зігнувши в коліні, ледь відвести назад;

на «два» — крок вперед лівою ногою;

на «і» — виконати те, що й на попереднє «і».

Руки — див. положення 10, 11, 12 та ін.

Доріжки (припадання)

Проста доріжка (спільна для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — третя позиція ніг.

На «раз» — невеликий злегка «виворітний» боковий крок правою ногою праворуч на всю ступню, трохи присідаючи. Ліву ногу відірвати від підлоги і наблизити ступню ззаду до правої, трохи нижче кісточки; коліно злегка зігнути і спрямувати вбік, підйом вільний;

на «і» ліву ногу опустити позаду правої на півпальці, злегка випрямляючи її в коліні (рис. 72).

Руки — див. положення 2, 3, 6, 7, 8 та ін.

Варіант доріжки на носок (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На «раз» — невеликий крок правою ногою вперед на всю ступню, трохи зігнувши її в коліні;

на «і» ліву ногу поставити на півпальці поряд з носком правої, коліно зігнути. Коліно правої ноги випрямити і т. д.

Корпус прямий або повертається то праворуч, то ліворуч (рис. 73).

Варіант доріжки на каблук (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

Виконується все те, що й у «варіанті доріжки на носок», тільки на «і» ліву ногу поставити на каблук.

Вихиляси та інші спільні рухи

Простий вихиляс (колупалочка) (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — третя або шоста позиція ніг.

На «раз» — легенький підскік на лівій нозі, одночасно праву ногу, трохи зігнуту в коліні, вивернути п'яткою догори і поставити на носок праворуч від себе. Корпус трохи повернути вперед правим плечем. Можна також нахилитися вперед;

на «два» — знову легенький підскік на лівій нозі, а праву ногу поставити на каблук носком догори на те місце, де стояв носок. Корпус вирівнюється.

На наступний такт все повторюється з другої ноги (рис. 75).

Вихиляс з вигинанням ноги (жіночий).

Вихідне положення — третя або шоста позиція ніг.

„роз“ 2-й такт „рсз“ дба“

Рис. 75 Рис. 76

На перший такт роблять «простий вихиляс», починаючи рух з правої ноги.

На «раз» другого такту — легкий підскік на лівій нозі, одночасно праву, трохи зігнуту в коліні, відведеному праворуч, підвести ступнею до кісточки лівої ноги. Підйом витягнутий, носок правої ноги не торкається підлоги;

на «два» — легкий підскік на лівій нозі, а праву відвести в сторону, випрямивши коліно і витягнувши підйом. На наступні два такти повторити все спочатку з другої ноги (рис. 76).

Руки — див. положення 1 та ін.

Варіант вихиляс у — чобіток (жіночий).

Вихідне положення — третя або шоста позиція ніг.

На «раз-два» першого такту — «простий вихиляс».

Руки — див. положення 1.

На «раз» другого такту — робочу ногу піднімають трохи догори. Одночасно руки злегка розводять в сторони, начебто показуючи на чобіток (звідки походить назва руху), а корпус нахиляють донизу;

на «два» — повернутись у вихідне положення цього руху (рис. 77).

Вірвовочка (спільна для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — третя позиція ніг, права нога попереду.

На затакт «і» з ледь помітним підскоком прослизнути вперед на низьких півпальцях лівої ноги, коліно вільне. Праву ногу, зігнуту в коліні, підняти попереду лівої і перевести назад за ліву ногу; коліно спрямувати вбік і трохи вперед, підйом витягнути, але не напружувати;

на «раз» опустити праву ногу на низькі півпальці позаду лівої в третю позицію; коліно вільне або злегка зігнуте;

на «і» з трохи помітним підскоком прослизнути вперед на правій нозі.

Ліву ногу підняти вперед і перевести назад за праву ногу, як на затакт «і»;

на «два» опустити ліву ногу на низькі півпальці позаду правої, як на «раз» (рис. 78).

Руки — див. положення 1 та ін.

Свердлов (чоловічий).

Вихідне положення — третя або шоста позиція ніг.

На «раз» — легенький підскік на лівій нозі, трохи зігнутій в коліні.

Одночасно підйом правої ноги щільно притиснути під коліно лівої.

Коліно правої ноги зігнути і спрямувати ліворуч;

на «два» — знову легенький підскік на лівій нозі, коліно трохи зігнути.

Праву, залишаючи на попередньому місці, спрямувати праворуч

Руки — див. положення 22 та ін.

Тропак з потрійним притупом (спільний для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На «раз-і-два-і» першого такту — тропак з просуванням вперед; на «раз-і-два» другого такту — «потрійний притуп».

Хлопавки (спільні для жінок і чоловіків).

Вихідне положення — шоста позиція ніг.

На «раз» першого такту перестрибнути на праву ногу праворуч; на «і» ліву ногу підставити до правої;

на «два» — крок правою ногою вперед праворуч, ліву підтягнути до неї над підлогою, трохи зігнувши в коліні; на «і» сплеснути в долоні.

На «раз» другого такту — крок правою ногою вперед праворуч, ліву ногу, зігнуту в коліні, підняти невисоко вгору; на «і» сплеснути в долоні; на «два» — те, що й на «раз»; на «і» сплеснути в долоні.

На третій такт — «потрійний притуп».

Увесь рух виконується на легких підскоках.

Збойка з поворотом корпусу (чоловіча).

Вихідне положення — шоста позиція ніг. Руки опущені вниз, кисті стиснуті в кулаки.

На «раз» першого такту прослизнути вперед на півпальцях лівої ноги, повертаючи п'ятку праворуч. Ліву руку підняти і зігнути перед корпусом на рівні грудей, лікоть направити вперед. Праве плече ледь повернути вперед;

на «і» злегка стукнути каблуком правої ноги біля носка лівої, поставивши її поряд;

на «два» ледь ковзнути на півпальцях лівої ноги, ставлячи ступню у вихідне положення. Руки перевести так само, як і на «раз», але ліворуч. Вперед повертається ліве плече;

на «і» злегка стукнути каблуком правої ноги, поставивши її поряд з лівою у шосту позицію.

Додаток Б

